

COEN | Conjunctuurenquête Nederland

een samenwerking tussen CBS, de Kamer van Koophandel, EIB, MKB-Nederland en VNO-NCW

Volgens het Nederlandse bedrijfsleven:
meer belemmeringen, winstgevendheid verslechterd en afname werkgelegenheid verwacht

Analyseverslag Conjunctuurenquête Nederland over het 2^e kwartaal van 2012

Bij deze COEN-enquête is ondernemers o.a. gevraagd naar:

- *ontwikkelingen in het eerste kwartaal van 2012*
- *verwachtingen voor het tweede kwartaal van 2012*
- *oordelen, op het responsmoment*

Auteur : Gerard Taal
Review door : Joop Kettenis, Thom Werkhoven en Senne Janssen
Datum : 14 mei 2012

Voorwoord

De gegevensverzameling voor de Conjunctuurenquête Nederland (COEN) ligt in handen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Economisch Instituut voor de Bouw (EIB). Laatstgenoemde partij doet de uitvraag in de bouwsector en het CBS verzorgt de waarneming in de overige onderdelen van het niet-financiële bedrijfsleven.

Voor de enquête over het tweede kwartaal werden er 4832 opgaven van bedrijven ontvangen; 629 door het EIB en 4203 door het CBS. Voor het CBS-deel werden er 5838 enquêtes uitgezet, zodat de respons voor dat deel is uitgekomen op 72%.

De kracht van COEN in het kort:

- *Elk kwartaal de mening van de Nederlandse ondernemers over de actuele ontwikkelingen in beeld*
- *Brede dekking van het niet-financiële bedrijfsleven*
- *Betrouwbare uitkomsten door voldoende grote steekproef en gedegen methode*
- *Diepgaande analysemogelijkheden door een slimme vragenlijst*
- *Een snelle indicator voor de economische groei op kwartaalbasis in de vorm van de samenvattende Index Ondernemersvertrouwen*
- *Naast nationale uitkomsten ook cijfers naar bedrijfstak, regio en groot- en kleinbedrijf*
- *Geregeld extra vragen over actuele onderwerpen; nu naar inzet ZZP'ers*
- *Minder enquêtedruk(25%) door COEN op te zetten als combinatie van meerdere bestaande onderzoeken en het ontzien van de allerkleinste bedrijven*

In deze notitie wordt een beknopt overzicht gegeven van de uitkomsten van het COEN-onderzoek over het tweede kwartaal van 2012. Voor een goede interpretatie van de uitkomsten is het van belang om met het volgende rekening te houden.

De COEN-enquête wordt eenmaal per 3 maanden gehouden. In het onderzoek wordt bedrijven gevraagd om aan te geven wat de ontwikkelingen en verwachtingen zijn voor bijvoorbeeld de orderontvangst en de omzet. Bij dergelijke variabelen spelen seizoensinvloeden echter een rol. Denk daarbij aan de omzetten in bijvoorbeeld de sectoren landbouw, detailhandel en horeca. Die kunnen door het jaar heen fors fluctueren. Bij de interpretatie van de uitkomsten dient hiermee rekening te worden gehouden.

Om een uitkomst in een beter perspectief te kunnen plaatsen verdient een vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder om die reden de voorkeur boven een vergelijking met een kwartaal eerder.

Enkele opvallende uitkomsten van de Conjunctuurenquête Nederland (COEN) over het 2e kwartaal van 2012

– **OMZET**

Voor het 2^e kwartaal van dit jaar rekt per saldo 7 procent van de ondernemers op een omzetgroei. Een omzetstijging in het 2^e kwartaal van een jaar is echter niet ongebruikelijk, maar de groep die op omzettoename rekt, blijft in het 2^e kwartaal van 2012 duidelijk achter bij 2^e-kwartaalsmetingen in voorgaande jaren. Ter vergelijking: de verwachting voor het 2^e kwartaal van 2010 kwam destijds uit op +19 procent en vorig jaar hadden de bedrijven die per saldo een omzetgroei voorzagen de overhand met zelfs 22 procent.

– **WERKGELEGENHEID**

Het bedrijfsleven verwacht voor het derde kwartaal op rij een afname van de werkgelegenheid. Per saldo verwacht 8 procent van de ondernemers in het 2^e kwartaal van dit jaar minder personeel in dienst te hebben dan in het 1^e kwartaal. Uit eerdere COEN-metingen is gebleken dat de verwachtingen die bedrijven uitspreken over de ontwikkeling van de werkgelegenheid nagenoeg altijd gevolgd worden door de voorziene ontwikkeling. Voor het 1^e kwartaal werd bij een eerdere meting door per saldo 11 procent van de ondernemers een kleiner personeelsbestand verwacht. Bij de meting voor het 2^e kwartaal meldde per saldo 12 procent dat men in het 1^e kwartaal inderdaad minder personeel in de dienst had dan drie maanden eerder.

– **BELEMMERINGEN**

Bedrijven ondervinden in toenemende mate belemmeringen bij het uitoefenen van hun bedrijfsactiviteiten. Bij de COEN-meting aan het begin van het 2^e kwartaal gaf ruim 60 procent van de ondernemers aan belemmeringen te ondervinden. Daarmee is deze groep in twee jaar niet zo groot geweest. Belangrijkste belemmering die daarbij wordt genoemd, is de afnemende vraag naar de producten/diensten (31%). Daarnaast worden financiële beperkingen door 13 procent van de bedrijven aangewezen als een belemmering. Deze laatste groep is sinds de start van COEN, in het 4^e kwartaal van 2008, niet zo groot geweest.

– **ECONOMISCH KLIMAAT**

Volgens de ondernemers is het economische klimaat voor het vierde kwartaal op rij verslechterd. Op de vraag of het economische klimaat in de eerste drie maanden van 2012 is verbeterd, gelijk gebleven of verslechterd, antwoordde respectievelijk 5, 58 en 37 procent. Door per saldo 32 procent werd dus een verslechtering van het economische klimaat gemeld. Deze groep is in de afgelopen drie jaar niet zo groot geweest. Ook voor het 2^e kwartaal is het beeld volgens de ondernemers niet rooskleurig. Bij 10 procent meent men dat het economische klimaat zal verbeteren ten opzichte van de eerste drie maanden van dit jaar. Door 65 procent wordt geen verandering verwacht en 24 procent rekt op een verdere verslechtering.

– **WINSTGEVENDHEID**

De winstgevendheid van het Nederlandse bedrijfsleven is ook in het 1^e kwartaal van dit jaar verslechterd, volgens de ondernemers. Evenals in de voorafgaande 4 kwartalen was er volgens de ondernemers sprake van een afkalkend rendement.

Door 11 procent van de bedrijven werd gemeld dat de winstgevendheid was verbeterd in het 1^e kwartaal. Volgens 31 procent van de ondernemers was er daarentegen in het 1^e kwartaal juist sprake van een verslechtering, zodat er per saldo (-20%) meer bedrijven geconfronteerd werden met een verslechtering van de winstgevendheid. Sinds het 4^e kwartaal van 2009 is de saldogroep met een afnemende winstgevendheid niet zo groot geweest.

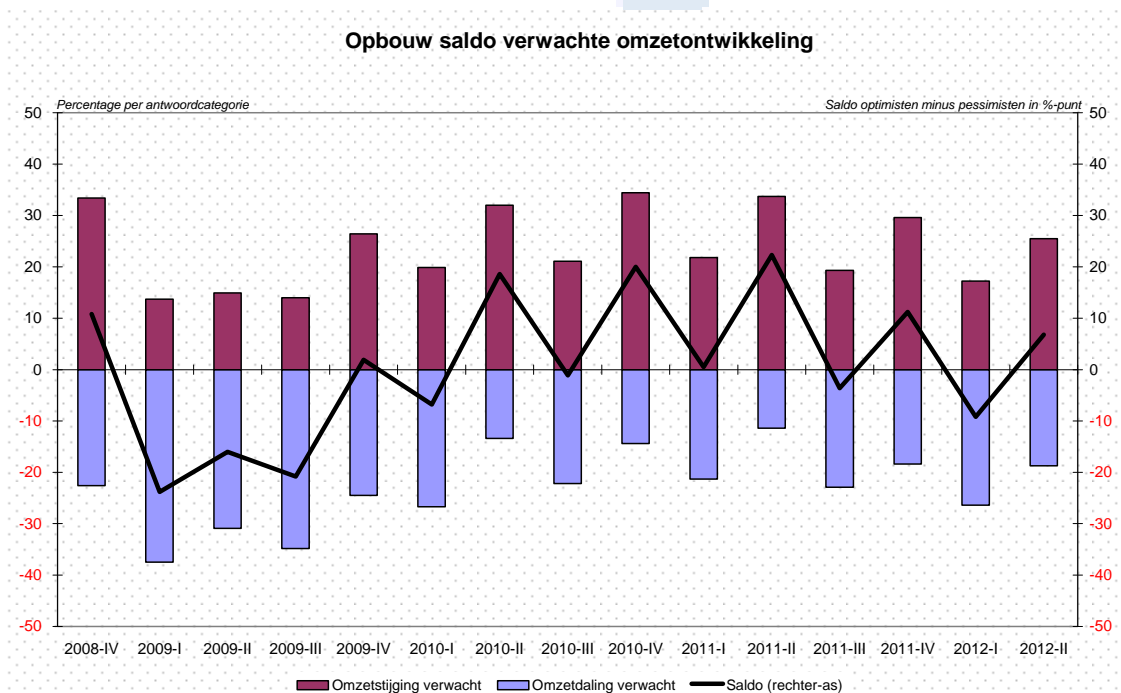
1. Beschrijvende analyse verslagperiode

Clusters van variabelen

1.1 omzet, orders, prijzen, belemmeringen, economisch klimaat, winstgevendheid

De ondernemers in het niet-financiële bedrijfsleven geven aan dat de omzet in het 1e kwartaal van 2012 is afgenomen. In vergelijking met een kwartaal eerder zag per saldo 12 procent van de ondernemers de omzet dalen. Een dergelijke ontwikkeling was eerder al door de ondernemers voorzien. Bij de vorige COEN-meting voorzag namelijk 9 procent een lagere omzet voor de eerste drie maanden van dit jaar.

Voor het 2^e kwartaal rekt per saldo 7 procent op een omzetgroei. Een omzetstijging in het 2^e kwartaal van een jaar is echter niet ongebruikelijk, maar de groep die op omzettoename rekt, blijft duidelijk achter bij 2^e-kwartaalsmetingen in voorgaande jaren. Ter vergelijking: de verwachting voor het 2^e kwartaal van 2010 kwam destijds uit op +19 procent en vorig jaar hadden de bedrijven die per saldo een omzetgroei voorzagen de overhand met zelfs 22 procent. De zwarte lijn in onderstaande grafiek illustreert deze ontwikkeling.

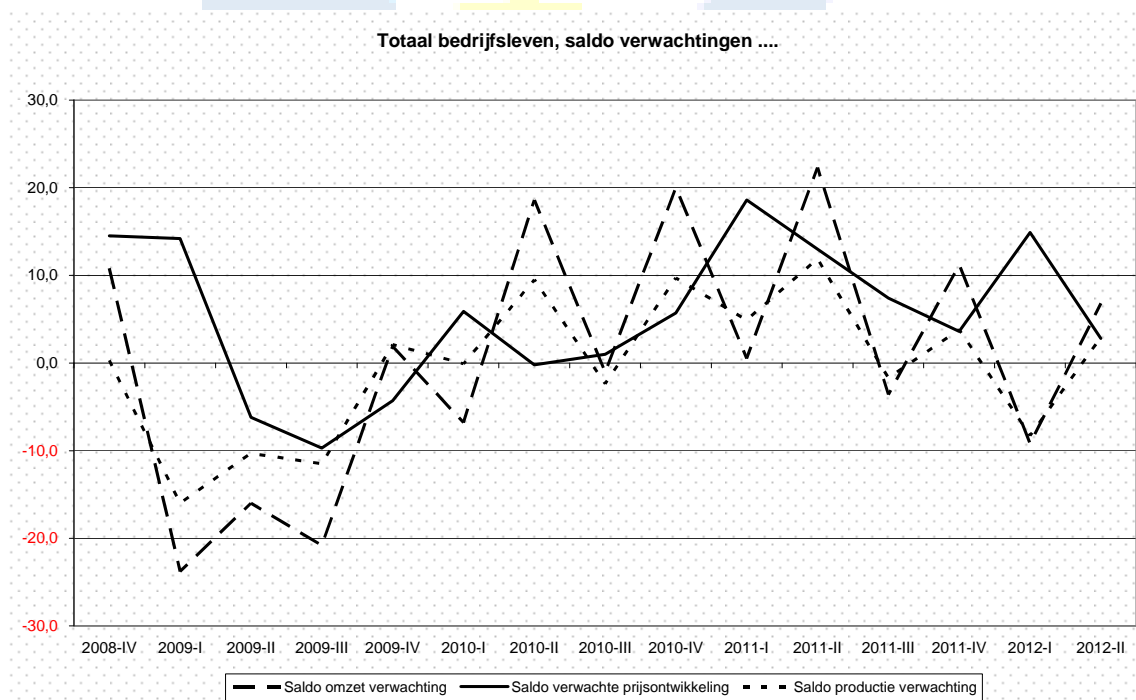
Het beeld over de omzetverwachting is ook terug te vinden in de ontwikkeling van de orderontvangst. Voor de periode april tot en met juni rekt 20 procent van de bedrijven op een grotere orderinstroom dan in het eerste kwartaal. Door 17 procent van de bedrijven wordt daarentegen een afname van de orderontvangst voorzien, zodat per saldo slechts 3% van het Nederlandse bedrijfsleven meer orders verwacht. In 2011 rekende nog per saldo 13 procent van de bedrijven op meer orders in het 2^e kwartaal. De ondernemers zijn dan ook van mening dat hun orderportefeuille onvoldoende gevuld is. Slechts 5% van hen beoordeelt de orderpositie als groot, terwijl 28% deze te

klein vindt. Per saldo is daarmee 23 procent van de bedrijven van mening dat er te weinig orders op de plank liggen voor de tijd van het jaar.

Sinds de start van de COEN-enquête, eind 2008, is het oordeel van de ondernemers over de orderpositie onafgebroken negatief. De uitkomst van de meting in het 2^e kwartaal van 2012 is met per saldo -23 procent slechter dan in de voorafgaande twee jaar het geval was.

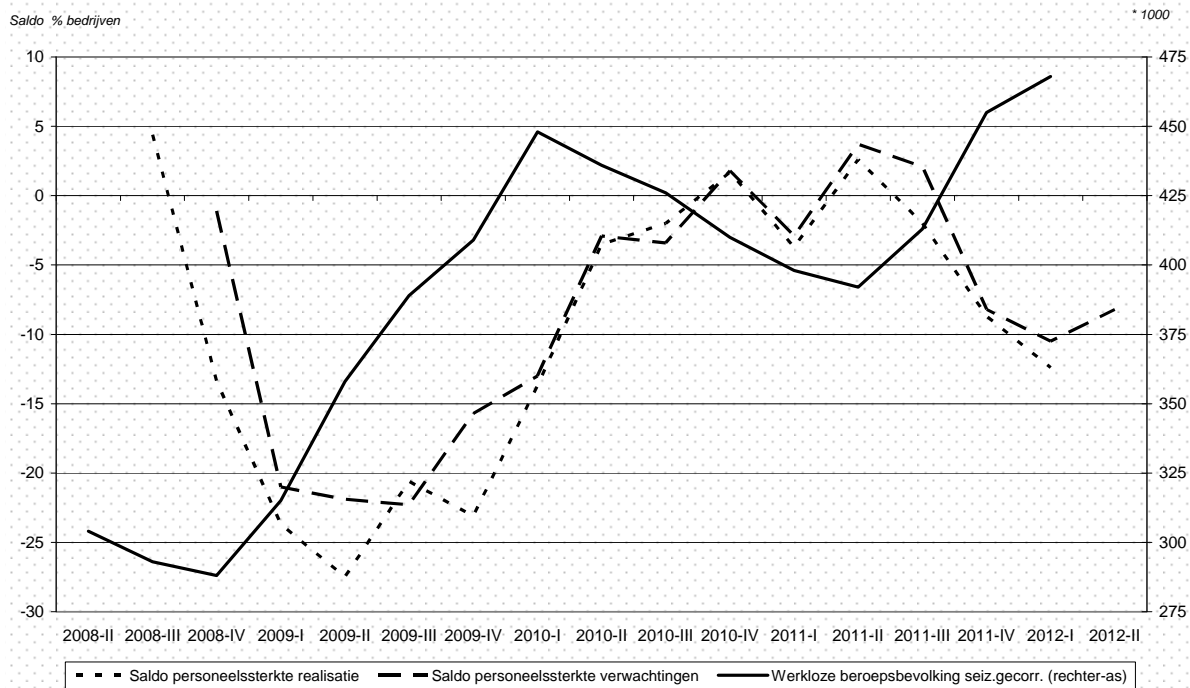
Het overgrote deel van de ondernemers verwacht dat de verkoopprijzen en tarieven die zij aan hun klanten in rekening brengen in het 2^e kwartaal op hetzelfde niveau zullen liggen als in het 1^e kwartaal. Bij krap 10 procent van de bedrijven zullen de prijzen in het 2e kwartaal naar verwachting stijgen en bij iets minder dan 7 procent van de bedrijven meent men dat de prijzen zullen dalen.

In de industrie en de groothandel is de verwachte prijsstijging het duidelijkst zichtbaar. In die sectoren wordt door per saldo respectievelijk 6 en 8 procent een prijsstijging verwacht. De bouwsector is de enige sector waar een prijsdaling wordt verwacht. Per saldo gaan de prijzen bij 4% van de bedrijven in de bouw naar verwachting omlaag.

In het 2^e kwartaal is ruim 85 procent van de ondernemers van mening dat de omvang van de voorraden, gelet op de omzetverwachting, als normaal kan worden bestempeld. Door 9 procent van de bedrijven wordt deze als te groot beoordeeld en door 5 procent als te klein.

In de industrie lag de bezettingsgraad van de productie-installaties aan het begin van het 2^e kwartaal op 77,8 procent; 1,3 procentpunt lager dan drie maanden eerder (79,1%). In de transportsector is de beladingsgraad uitgekomen op 76,1%; een toename van ruim 1%-punt. De beladingsgraad is daarmee weliswaar uitgekomen op het hoogste punt van de afgelopen drie jaren.

1.2 personeelsvragen

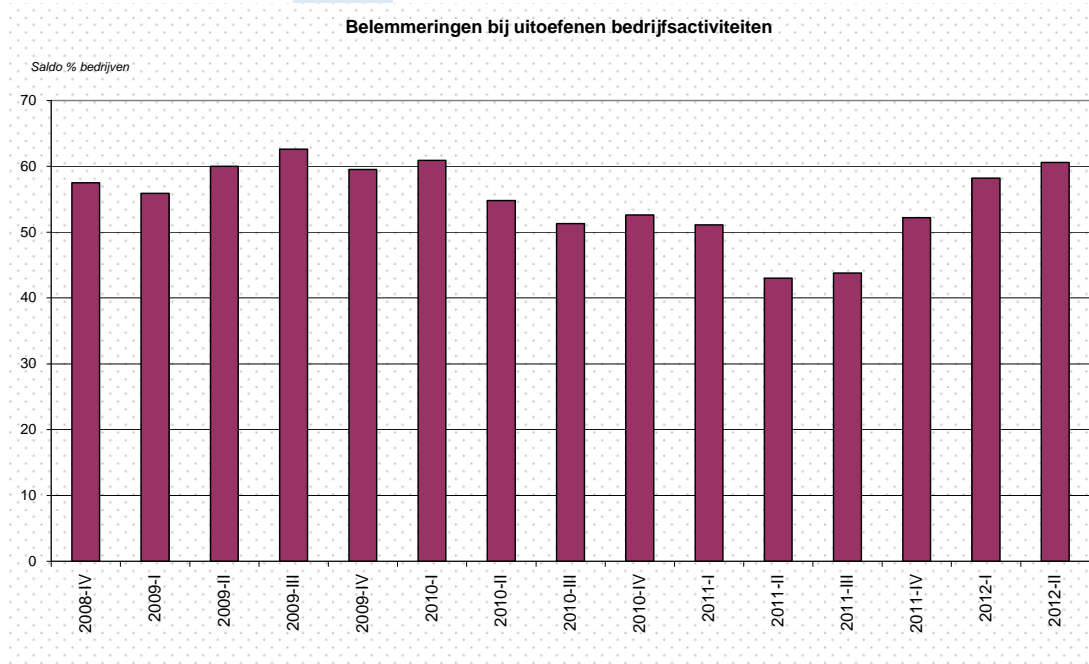
In het vorige kwartaal voorzag per saldo 11 procent van de ondernemers een daling van de personeelssterkte. Deze prognose is uitgekomen, naar nu blijkt. Bij tweederde van de bedrijven bleef de personeelsbezetting nagenoeg ongewijzigd. Door ruim 10 procent werd er personeel aangetrokken, maar bij iets minder dan 23 procent was er in het 2^e kwartaal sprake van een krimp van het aantal personeelsleden in vergelijking met het 1^e kwartaal, zodat er bij per saldo 12 procent van de bedrijven personeel is afgestoten.

Voor het 2e kwartaal van 2012 zijn de vooruitzichten ook weinig rooskleurig. De personeelssterkte zal verder afnemen, is de verwachting van per saldo 8 procent van de ondernemers.

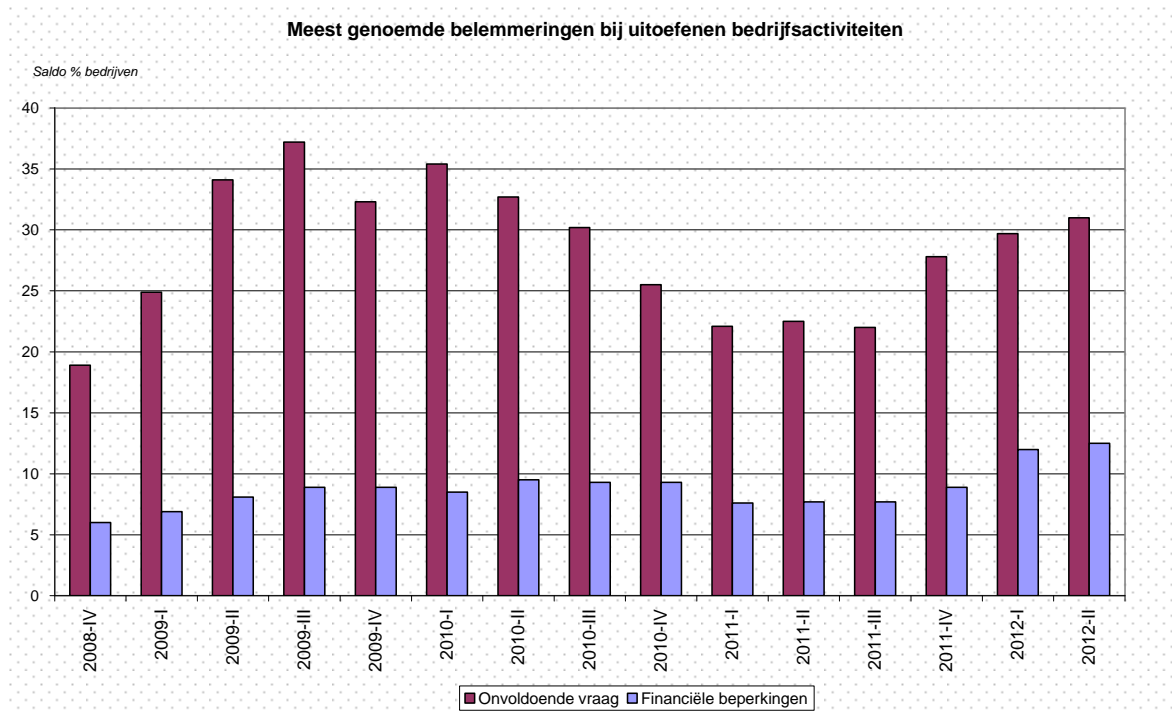
De grootste personeelsreductie wordt door de bedrijven in de bouwsector voorzien. Bij per saldo 29% van de bedrijven in die sector zal het aantal personeelsleden naar verwachting teruglopen in het 2e kwartaal van 2012. Sinds het eerste kwartaal van 2009 verwachten de ondernemers in de bouw onafgebroken een afname van hun personeelsbestand. Maar met de genoemde 29% is de groep sinds het 4e kwartaal van 2009 niet zo groot geweest. In nagenoeg alle sectoren heerst de verwachting dat de werkgelegenheid zal afnemen en het personeelsbestand zal worden ingekrompen.

1.3 productiebelemmeringen en concurrentiepositie

De groep bedrijven die aangeeft belemmeringen te ondervinden bij het uitoefenen van de bedrijfsactiviteiten is verder gegroeid. De toename volgt op eerdere stijgingen in de vorige kwartalen. In de periode 2^e kwartaal 2011 t/m 1^e kwartaal van dit jaar gaf respectievelijk 43%, 44%, 52% en 58% aan belemmeringen te ondervinden. In het eerste kwartaal van dit jaar is de groep verder gegroeid naar 61%.

De belangrijkste belemmering die wordt genoemd, is onvoldoende vraag (31%) gevolgd door financiële beperkingen (13%). Laatstgenoemde belemmering is sinds de start van COEN in het vierde kwartaal van 2008 niet in een dergelijke omvang genoemd door de ondernemers.

De verschillen tussen de branches zijn groot. Net als bij de vorige meting komen in de landbouwsector de meeste belemmeringen voor: bij 77% van de bedrijven. De belangrijkste belemmeringen die genoemd worden in die sector betreffen:

- onvoldoende vraag (27%)
- financiële beperkingen (20%)
- weersomstandigheden (19%)

De branche waar belemmeringen volgens de bedrijven het minst groot zijn, is de industrie. Van de respondenten in de industrie ondervindt thans 49% productiebelemmeringen; nagenoeg evenveel als vorig kwartaal. Ook in de industrie wordt onvoldoende vraag (25%) het meest genoemd als productiebelemmering.

De concurrentiepositie op de binnenlandse markt is bij 8 op de 10 bedrijven van het Nederlandse niet-financiële bedrijfsleven in het 1^e kwartaal niet veranderd. Van de overige bedrijven meldde een lichte meerderheid (-3%) een verslechtering. Op de buitenlandse markt bleef de concurrentiepositie nagenoeg gelijk. Dat geldt voor de markten binnen en buiten de EU.

1.4 winstgevendheid en investeringen

De winstgevendheid van het Nederlandse bedrijfsleven is ook in het 1^e kwartaal van dit jaar verslechterd, volgens de ondernemers. Evenals in de voorafgaande 4 kwartalen van 2012 was er volgens de ondernemers sprake van een afkalkend rendement.

Door 31 procent van de bedrijven werd gemeld dat de winstgevendheid is verslechterd in het 1^e kwartaal. Volgens 11 procent van de ondernemers was er daarentegen in het 1^e kwartaal sprake van een verbetering, zodat er per saldo (-20%) meer bedrijven geconfronteerd werden met een verslechtering van de winstgevendheid. Sinds het 4^e kwartaal van 2009 is de saldogroep met een afnemende winstgevendheid niet zo groot geweest.

In de bouwsector meldden per saldo de meeste bedrijven een verslechtering van het rendement. Bij slechts 3 procent verbeterde de winstgevendheid. Bij 51 procent bleef deze (nagenoeg) gelijk en bij 46 procent verslechterde het rendement.

De investeringen voor het lopende jaar zullen naar verwachting van de ondernemers lager uitkomen dan in 2011. Door per saldo 7% van de ondernemers wordt een afname van de investeringen voorspeld. Deze uitslag komt overeen met de verwachting die een kwartaal eerder al werd uitgesproken. Toen gaf per saldo 8 procent aan dat de investeringen in 2012 lager zullen uitkomen dan in 2011.

1.5 economisch klimaat

Volgens de ondernemers is het economische klimaat voor het vierde kwartaal op rij verslechterd. Op de vraag of het economische klimaat in de eerste drie maanden van 2012 is verbeterd, gelijk gebleven of verslechterd, antwoordde respectievelijk 5, 58 en 37 procent. Door per saldo 32 procent werd dus een verslechtering van het economische klimaat gemeld. Deze groep is in de afgelopen drie jaar niet zo groot geweest. Ook voor het 2^e kwartaal is het beeld volgens de ondernemers niet rooskleurig. Bij 10 procent meent men dat het economische klimaat zal verbeteren ten opzichte van de eerste drie maanden van dit jaar. Door 65 procent wordt geen verandering verwacht en 24 procent rekt op een verdere verslechtering.

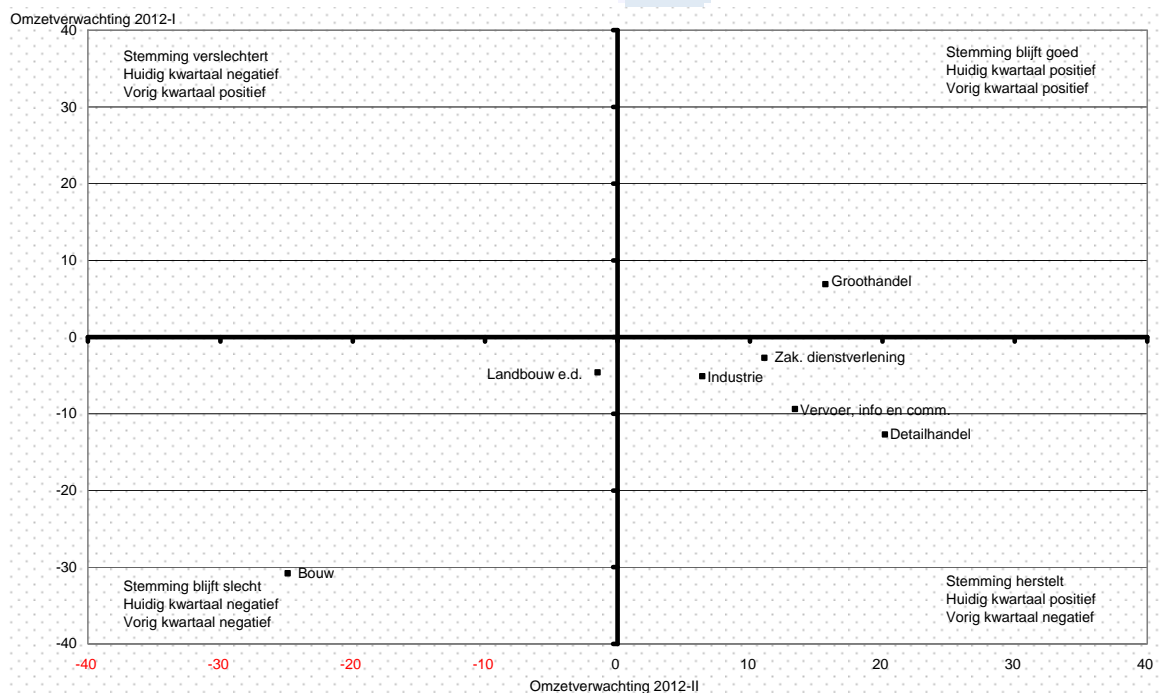
2 Ontwikkelingen per bedrijfstak

In het 1e kwartaal heeft per saldo 12% van de bedrijven de omzet zien afnemen. Dit komt grofweg overeen met de eerder uitgesproken verwachting door de ondernemers. Bij het vorige COEN-onderzoek gaf per saldo 9 procent van de bedrijven aan, dat zij voor het 1^e kwartaal een daling voorzagen.

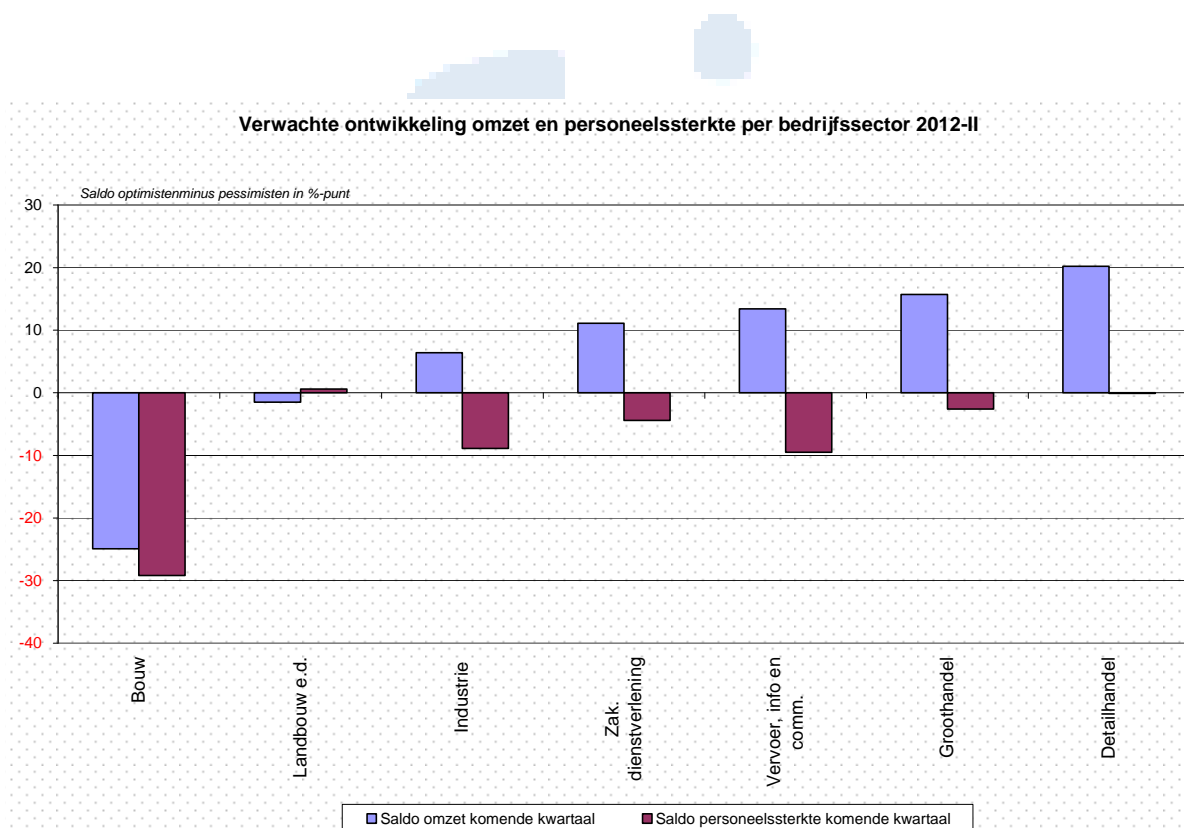
De sector waar per saldo de meeste bedrijven hun omzet hebben zien dalen is de bouwsector (-30%).

Voor het 2^e kwartaal gaat het Nederlandse bedrijfsleven uit van een omzetsijging, dat meldt per saldo 7 procent van de ondervraagde bedrijven. Een toename van de omzet in het 2^e kwartaal is niet ongebruikelijk, maar de omzetverwachting voor het 2e kwartaal van dit jaar blijft duidelijk achter bij de uitkomsten van de overeenkomstige kwartalen in 2011 en 2010, toen respectievelijk per saldo 22 en 19 procent van de ondernemers omzetgroei verwachtten.

De omzetsijging voor het 2^e kwartaal wordt voorzien voor alle sectoren behalve de Landbouw (-2%) en de Bouw (-25%).

De werkgelegenheid in het Nederlandse bedrijfsleven zal, volgens de ondernemers, in het 2^e kwartaal van 2012 verder krimpen. In de bouwsector vallen de grootste klappen, Per saldo verwacht bijna 30 procent van de bouwbedrijven personeel te zullen afstoten. Ook in de industrie (-9%) en de sector vervoer, informatie en communicatie (-10%) staat de werkgelegenheid behoorlijk onder druk.

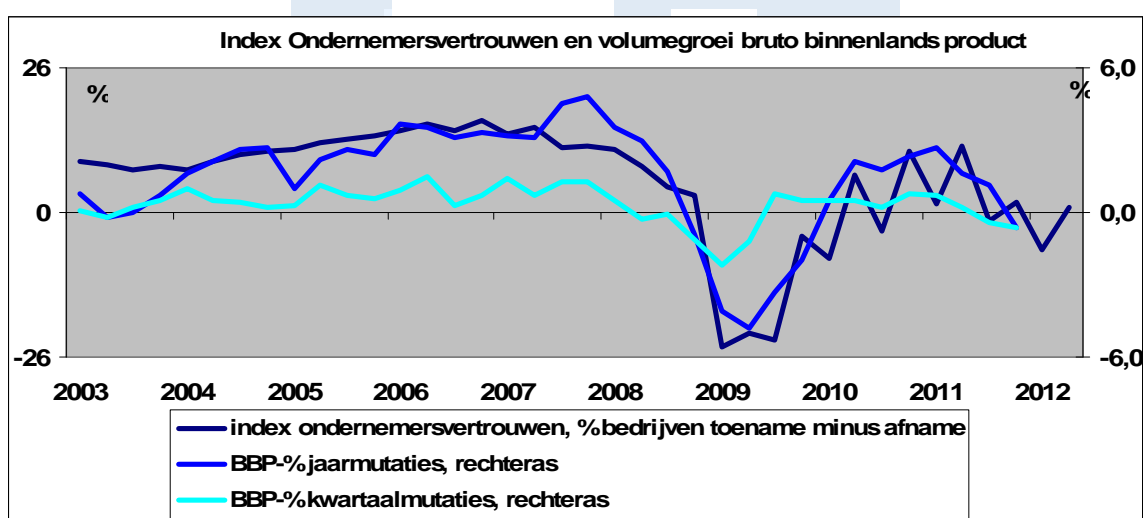

3 Index Ondernemersvertrouwen

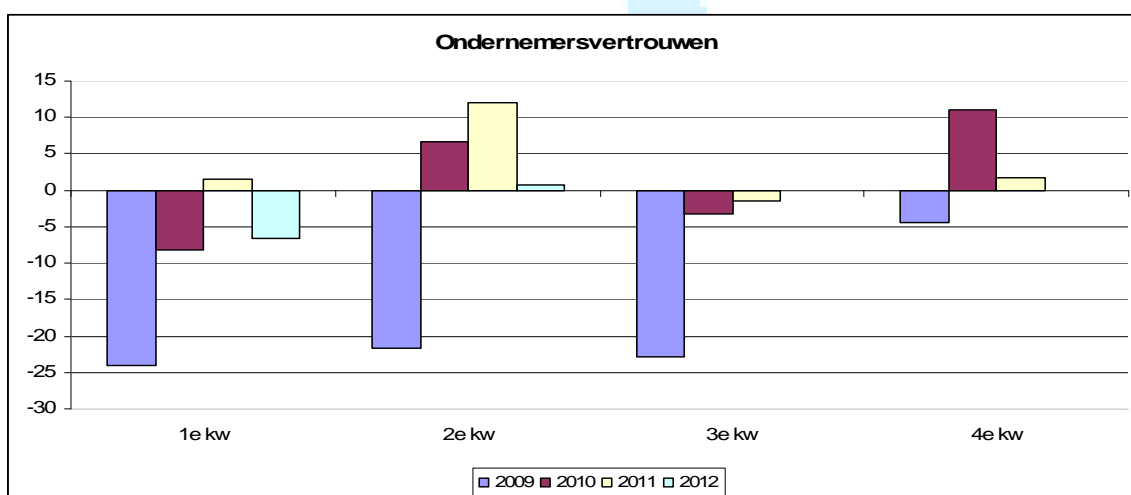
De index van het Ondernemersvertrouwen is een handige manier om de COEN-uitkomsten samen te vatten. De index is samengesteld uit vier verwachtingscomponenten met betrekking tot de ontwikkeling van:

- de omzet over het lopende kwartaal
- de omzet buitenland over het lopende kwartaal
- de personeelssterkte over het lopende kwartaal
- de investeringen over het lopende jaar

Voor het tweede kwartaal komt het Ondernemersvertrouwen uit op 0,8; tegen -6,7 een kwartaal eerder. Een hogere waarde van de indicator in het 2^e kwartaal, vergeleken met het 1^e kwartaal van een jaar is niet ongebruikelijk. Seizoensinvloeden spelen hierbij een rol, met name bij de twee omzetonderdelen van de indicator.

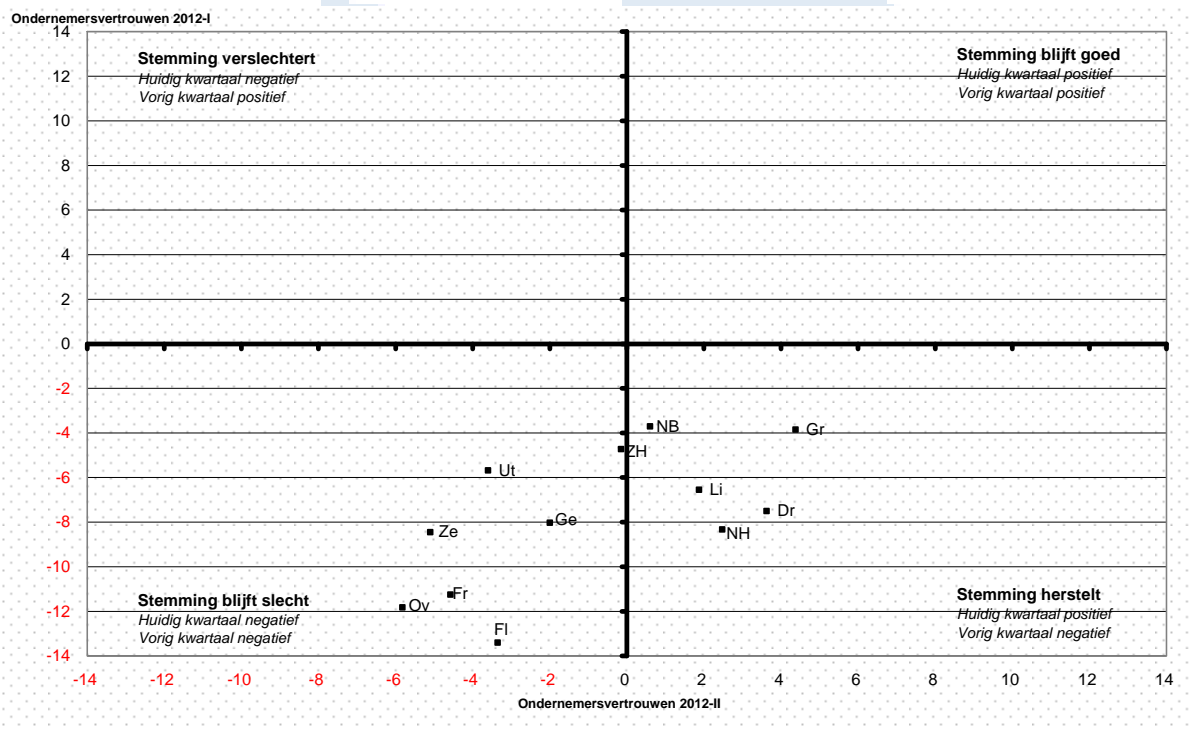

Door het Ondernemersvertrouwen te vergelijken met de uitkomst van hetzelfde kwartaal een jaar eerder, worden seizoenfactoren geëlimineerd en is de uitkomst beter in perspectief te plaatsen. Uit onderstaande grafiek is op te maken dat het Ondernemersvertrouwen sinds het 4^e kwartaal van 2011 lager uitkomt dan in hetzelfde kwartaal van het voorafgaande jaar.

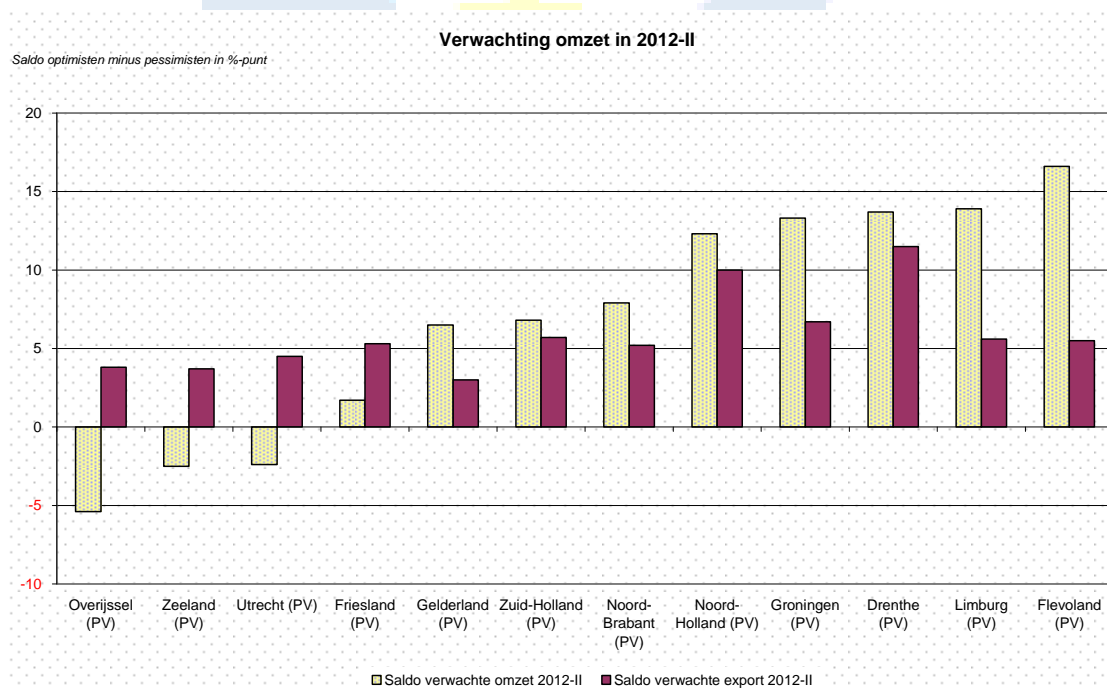
4 Regionale uitkomsten

In het 2e kwartaal is het beeld van het Ondernemersvertrouwen naar regio nogal wisselend. In zeven provincies kwam het Ondernemersvertrouwen negatief uit. Bij de overige vijf kent de indicator een positieve uitkomsten. Het beeld is daarmee somberder dan in het vergelijkbare kwartaal van 2011. Toen stond het Ondernemersvertrouwen voor alle provincies op groen.

Aan de hand van de volgende twee figuren kunnen de regionale verschillen verder worden geanalyseerd op basis van de vier componenten van het Ondernemersvertrouwen: de verwachtingen voor het lopende kwartaal met betrekking tot de ontwikkeling van de totale omzet, het exportdeel daarvan, de personeelsomvang en de investeringen (over het lopende jaar).

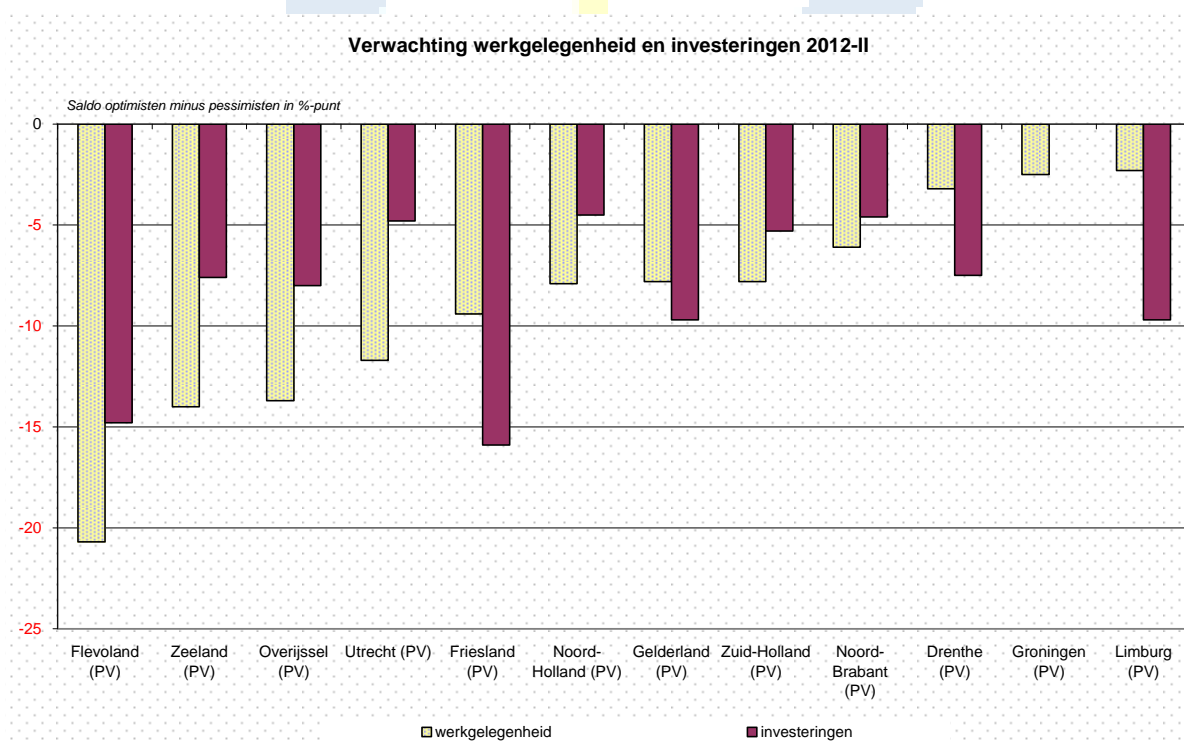
Uit onderstaand blijkt dat de totale omzet in de meeste provincies zal stijgen. In Overijssel, Zeeland en Utrecht gaan de ondernemers er echter van uit dat de omzet zal teruglopen in het 2^e kwartaal. Opvallend is dat de exportverwachting in die provincies wel positief is, zodat de daling van de omzet zich dus met name voordoet op de Nederlandse afzetmarkt.

In alle provincies verwachten de bedrijven hun personeelsbestand te verkleinen. De terugval van de werkgelegenheid is in Flevoland het meest voelbaar. Per saldo verwacht 21% van de bedrijven in die provincie in het personeelsbestand te snijden in het 2^e kwartaal. In Groningen en Limburg meldden met respectievelijk 3% en 2% de minste bedrijven een reductie van het personeelsbestand.

De investeringen zullen in 2012, volgens de ondernemers, lager uitkomen dan in 2011. Dat is de mening van per saldo 7 % van de bedrijven. Bij een eerdere meting in het 1^e kwartaal werd door de ondernemers een nagenoeg gelijk signaal afgegeven (-8%).

In 11 van de twaalf provincies zal er minder geïnvesteerd worden. Door de bedrijven in Flevoland (-15%) wordt de terugval van de investeringen per saldo het meest genoemd. Groningse bedrijven gaan voor 2012 uit van een even hoge investering als in 2011. Het aantal bedrijven dat een stijging verwacht (19%) is even groot als het aantal dat meent dat er minder zal worden geïnvesteerd.

Groningen

Voor de omzet wordt door het bedrijfsleven in Groningen weliswaar een positieve verwachting voor het 2e kwartaal afgegeven, maar de groep bedrijven (13%) is kleiner dan in dezelfde periode van 2011. Toen verwachtte per saldo 20 procent een omzettoename in het 2^e kwartaal.

In de bouw (-17%) en industrie (-3%) zijn de bedrijven die een negatieve omzetontwikkeling verwachten in de meerderheid. In de sectoren vervoer, informatie en communicatie (+30%) en detailhandel en automobielbranche (+19%) wordt gerekend op een omzettoename.

Voor exportmarkt wordt door per saldo 7 procent van de Groningse ondernemers een omzetgroei verwacht.

Over de werkgelegenheid zijn de Groningse bedrijven licht somber. Door per saldo 3% wordt weliswaar een afname van het personeelsbestand verwacht in het 2^e kwartaal, maar Groningen steekt daarmee positief af bij het landelijke gemiddelde (-8%).

Ten aanzien van de investeringsverwachting zijn de bedrijven neutraal gestemd. Het aantal bedrijven dat verwacht meer te investeren in 2012 is even groot als de groep bedrijven die een daling voorziet.

Friesland

De ondernemers in Friesland verwachten een bescheiden groei van de omzet in de maanden april tot en met juni. Per saldo wordt door 2 procent van de bedrijven op een omzettoename gerekend. De groeiverwachting blijft daarmee duidelijk achter bij de verwachting die in 2011 voor het 2^e kwartaal werd uitgesproken (+22%).

Er zijn grote verschillen tussen de verschillende sectoren in Friesland. In de industrie geeft per saldo 16 procent van de bedrijven aan meer te zullen omzetten, terwijl bouwbedrijven pessimistisch zijn over de omzetverwachting (-44%).

De werkgelegenheid staat ook in Friesland onder druk. Bij per saldo 9% van de bedrijven zal het personeelsbestand in het 2e kwartaal afnemen.

Ook voor wat betreft de investeringen is het beeld in Friesland somber. Er zijn per saldo meer bedrijven (16%) die menen dat hun investeringen in 2012 lager zullen uitvallen dan in 2011. Friese bedrijven daarmee het meest pessimistisch over de investeringen van het gehele, Nederlandse bedrijfsleven.

Drenthe

Het beeld in Drenthe is niet veel anders dan in de andere noordelijke provincies. Er wordt een omzetgroei voor het 2^e kwartaal van 2012 verwacht door per saldo 14 procent van de bedrijven. Maar ook dit cijfer wijkt fors af van de verwachting die in 2011 voor het 2^e kwartaal werd afgegeven (+25%).

Er zijn binnen Drenthe grote verschillen waargenomen bij de omzetverwachting voor het 2^e kwartaal. Per saldo rekent 27 procent van de industriële bedrijven op een omzetgroei. De bouwsector laat echter een fors negatieve verwachting zien, met -59 procent.

Een afname van de werkgelegenheid en lagere investeringen, dat is wat de ondernemers in Drenthe voorzien voor het 2e kwartaal. Met per saldo respectievelijk 3% en 8%, zijn de bedrijven die een afname verwachten in de meerderheid.

Overijssel

Overijsselse ondernemers zijn voor wat betreft de omzetverwachting voor het 2^e kwartaal het meest somber van alle Nederlandse ondernemers. Er wordt een omzetzakking verwacht door per saldo 5 procent van hen. Deze uitkomst steekt schril af bij de meting van het 2^e kwartaal van 2011. Toen verwachtte per saldo nog 25 procent van de bedrijven in Overijssel een omzetgroei voor het 2^e kwartaal.

De bouwbedrijven zijn het meest somber. Door per saldo 22 procent wordt een omzetzakking verwacht. Vorig jaar waren de bedrijven die een omzetgroei voorzagen voor het 2^e kwartaal nog in de meerderheid met 6 procent.

De krimp van de omzet in het 2^e kwartaal van dit jaar, zal zich met name voordoen op de binnenlandse markt, gezien het feit dat er voor de buitenlandse omzet een groei wordt voorzien door per saldo 4 procent van de ondernemers.

Bij per saldo 14 procent van de bedrijven wordt in het 2^e kwartaal personeel afgestoten, dat cijfer komt overeen met het landelijke gemiddelde.

Het investeringsniveau zal in 2012 lager liggen dan in 2011, volgens per saldo 8 procent van de ondernemers. In nagenoeg alle sectoren zal er in 2012 minder geïnvesteerd worden dan vorig jaar. Industriële bedrijven voorzien nog wel een toename van de investeringen (+11%).

Flevoland

De ondernemers in Flevoland zijn het meest optimistisch over de omzetverwachting voor het 2^e kwartaal van alle Nederlandse ondernemers. Per saldo rekenen 17 procent op een omzetgroei. Dit ligt op nagenoeg hetzelfde niveau als destijds voor het 2^e kwartaal van 2011 werd voorzien.

De export zal in het 2^e kwartaal toenemen volgens per saldo 6 procent van de bedrijven.

Op het terrein van de werkgelegenheid zijn de ondernemers in Flevoland daarentegen uiterst somber voor de maanden april tot en met juni. Bij per saldo 21 procent van de bedrijven zal het personeelsbestand in die periode kleiner zijn dan in de eerste drie maanden van dit jaar.

Ook zullen de investeringen in 2012 achter blijven het investeringsniveau van 2011.

Op de Friese collega's na zijn de ondernemers in Flevoland het meest negatief over de investeringsverwachting voor 2012.

Gelderland

De bedrijven in Gelderland verwachten voor het 2^e kwartaal per saldo weliswaar een omzetstijging (+7%), maar vorig jaar was bij de verwachting voor het 2^e kwartaal de groep met optimisten nog drie keer zo groot (+21%).

De verwachtingen verschillen per bedrijfstak fors. Enkele voorbeelden:

- bouw -21%,
- landbouw -11%,
- industrie +6,
- groothandel +10,
- detailhandel +20

Het is duidelijk dat ook het bedrijfsleven in Gelderland minder personeel nodig heeft in de komende maanden. Door per saldo 8% van de bedrijven wordt een reductie van het personeelsbestand verwacht. De ondernemers in Gelderland voorzien voor 2012 een lager investeringsniveau dan voor 2011. Door 15% van hen wordt een stijging verwacht maar de groep die lagere investeringen voorziet, is met 25% groter.

Utrecht

Utrecht behoort samen met Overijssel en Zeeland tot het drietal provincies waar de omzet in het 2^e kwartaal lager zal liggen dan in het 1^e kwartaal

Van de bedrijven in Utrecht verwacht 2 procent een omzetafname. Bij de meting in dezelfde van periode van 2011 gaf toen per saldo 23 procent aan meer te zullen omzetten in het 2e kwartaal. De terugval van het omzetniveau komt voor rekening van de Nederlandse markt, omdat voor de export wel een groei wordt voorzien (+5%).

De bedrijven in Utrecht verwachten in het 2e kwartaal minder personeel op de loonlijst te hebben dan in het 1e kwartaal. Door per saldo één op de acht bedrijven is die verwachting uitgesproken. De grootste terugval in de werkgelegenheid wordt gemeld door de ondernemers in de bouwsector (-22%).

In 2012 zal er minder worden geïnvesteerd dan in 2011. Bij 16 procent van de bedrijven gaat men uit van een investeringsgroei. Maar daarmee blijft deze groep achter bij de bedrijven die daarentegen een daling voorzien (20%).

Noord-Holland

Bij de bedrijven in Noord-Holland overheerst de verwachting dat de omzet in het 2^e kwartaal van 2012 lager zal liggen dan in het 1^e kwartaal. Door per saldo 12% van de ondernemers is die verwachting geuit. Het beeld wijkt niet veel af van dat van vorig jaar. Toen werd voor het 2^e kwartaal door een nagenoeg even grote groep (+15%) een toename van de omzet voorzien. Ook in Noord-Holland zijn de verschillen tussen de bedrijfstakken groot voor wat betreft de omzetverwachting.

- bouw -25%,
- industrie + 20%
- groothandel + 13%
- detailhandel + 30%

Ook de export zal groeien bij per saldo 10 procent van de bedrijven.

Minder banen in het 2^e kwartaal, is de uitgesproken verwachting van de bedrijven in Noord-Holland. Volgens per saldo 8 procent zal de werkgelegenheid in die provincie afnemen.

De investeringen zullen in 2012 achter blijven bij het niveau van 2011. De bedrijven die verwachten minder te investeren (19%) zijn in meerderheid, in vergelijking met de bedrijven die wel meer zullen investeren (15%).

Zuid-Holland

Het bedrijfsleven in Zuid-Holland voorziet voor het 2^e kwartaal een toename van de omzet, volgens per saldo 7 procent van de ondernemers. Nader inzoomen op de sectoren levert grote verschillen op. In de bouw zal de omzet dalen (-34%), maar in de groothandel en detailhandel wordt daarentegen door per saldo een substantieel deel van de bedrijven een omzetgroei voorspeld: respectievelijk 22% en 29%.

Het beeld omtrent de werkgelegenheid in het 2^e kwartaal is in Zuid-Holland niet anders dan in de rest van Nederland, namelijk: men verwacht personeel af te stoten. Door per saldo 8 procent van de bedrijven wordt dit verwacht. De grootste klappen vallen in de bouwsector. Bij slechts 3 procent van de bedrijven wordt personeelsuitbreiding verwacht, terwijl de groep bedrijven die personeel gaat afstoten 11 keer zo groot is (34%). Licht positieve uitzonderingen zijn de groothandel en de detailhandel waar de bedrijven met een voorziene personeelsuitbreiding in de meerderheid zijn met respectievelijk 4% en 2%.

Ook ten aanzien van de investeringsverwachting is het algemene beeld in Zuid-Holland niet anders dan in de rest van Nederland: lagere investeringen. Door per saldo 5 procent van de ondernemers is de verwachting uitgesproken dat de investeringen in 2012 lager zullen zijn dan in 2011.

Zeeland

Onder de Zeeuwse bedrijven heerst de verwachting dat de omzet in het 2^e kwartaal van 2012 lager zal zijn dan een kwartaal eerder. Zeeland behoort samen met Overijssel en Utrecht tot de provincies waar de omzet naar verwachting terug loopt. De export zal wel licht groeien (+4%), zodat de omzetsdaling met name op de binnenlandse markt plaatsvindt.

Zeeland is op Flevoland na de provincie waar de meeste werkgelegenheid verloren zal gaan in het 2^e kwartaal. Bij 10 procent van de bedrijven zal personeel worden aangetrokken, terwijl een fors grotere groep (24%) medewerkers zal afstoten.

De sectoren waar de grootste klappen vallen zijn de bouw en de industrie. In die sectoren gaat per saldo 34 en 25 procent het personeelsbestand verkleinen.

De investeringen in 2012 komen, evenals in nagenoeg alle provincies, lager uit dan in 2011. Bij 19 procent van de bedrijven wordt meer geïnvesteerd, maar bij 27 procent echter minder.

Noord-Brabant

Door 26 procent van de bedrijven in Noord-Brabant wordt op een omzettoename gerekend in het 2^e kwartaal. De groep die een daling verwacht, is met 18 procent kleiner. In de sectoren groot- en detailhandel wordt per saldo door 18 en 19 procent van de bedrijven een omzettoename verwacht. In bouw hebben de bedrijven met een negatieve verwachting echter de overhand: -23%.

Minder personeel, dat is wat de Brabantse ondernemers verwachten voor het 2^e kwartaal. Bij 10 procent zal het personeelsbestand worden uitgebreid, maar de groep bedrijven die het tegenovergestelde verwacht, is met 17 procent groter.

Er wordt in 2012 minder geïnvesteerd, dan in 2011, is de verwachting van de ondernemers in Brabant. Door 17 procent wordt een toename verwacht, maar bij 22 procent van de bedrijven ziet men de investeringen lager uitkomen.

Limburg

In Limburg, ten slotte, stijgen de omzetten van de bedrijven in het 2^e kwartaal. Per saldo 14 procent heeft die verwachting uitgesproken. Op Flevoland na, is een verwachte omzetgroei door Limburgse bedrijven het meest genoemd.

Ook zal de waarde van de buitenlandse omzet in het 2^e kwartaal hoger uitkomen, volgens per saldo 6 procent van de bedrijven.

De Limburgse werkgelegenheid zal ook krimpen in het 2^e kwartaal, volgens de ondernemers. Door per saldo 2 procent wordt een daling voorzien. Limburg is daarmee de provincie waar het minste aantal bedrijven een personeelsreductie voorziet.

Volgens 15 procent van de Limburgse bedrijven zullen de investeringen in 2012 hoger zijn dan in 2011. Maar de groep die minder verwacht te investeren is met 25 procent beduidend groter.

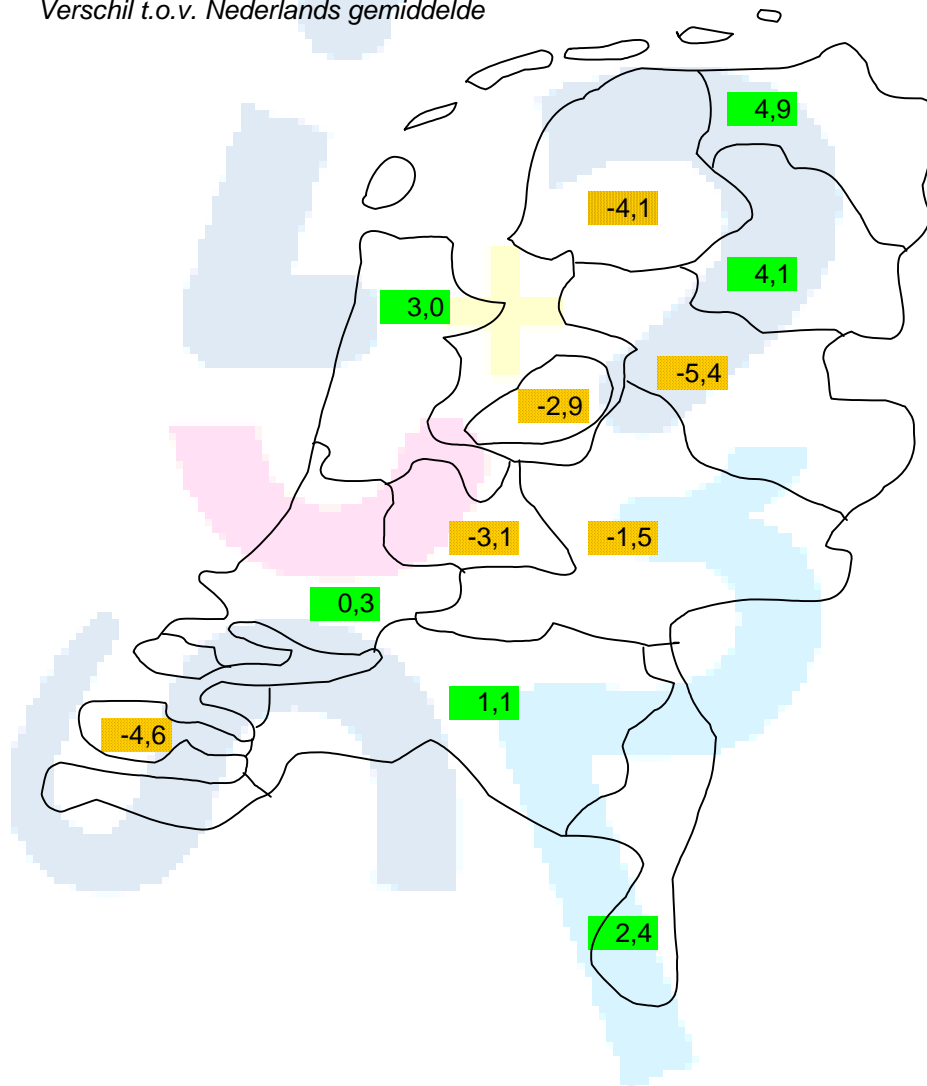
Het Ondernemersvertrouwen per provincie is nogal wisselend. In onderstaand figuur is te zien in welke provincies het Ondernemersvertrouwen hoger of lager ligt dan het landelijke gemiddelde.

Uitkomsten COEN per provincie

Ondernemersvertrouwen 2012-II (niet seizoen gecorrigeerd)

Saldo van optimisten en pessimisten in procentpunt

Vershil t.o.v. Nederlands gemiddelde

5 De inzet van ZZP'ers in het niet-financiële bedrijfsleven

Ook in deze editie van de COEN werden twee extra vragen gesteld over de inhuur van diensten van zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers). Daarbij is aan bedrijven gevraagd of zij in de afgelopen 12 maanden gebruik hebben gemaakt van ZZP'ers en zo ja, wat de achterliggende motieven daarvan waren.

Een ZZP'er is daarbij opgevat als een zelfstandige-zonder-personeel die vooral arbeidsdiensten levert. Diegene doet vaak vergelijkbaar werk als vast personeel, maar werkt voor eigen rekening. Eenmanszaken in bijvoorbeeld handel of automatisering worden niet als ZZP'ers opgevat.

De inhuur van ZZP'ers is in het 2e kwartaal gelijk aan het 1e kwartaal van 2012. Nu geeft 54,1% van de ondernemers aan gebruik te maken van ZZP'ers, bij de vorige meting was dit 54,4%.

Bedrijven die zzp'ers inhuurden in de afgelopen 12 maanden

	4 ^e kw 2010	1 ^e kw 2011	2 ^e kw 2011	3 ^e kw 2011	4 ^e kw 2011	1 ^e kw 2012	2 ^e kw 2012
Totaal (ex. financieel of nutsbedrijven)	49,5	53,2	45,6	45,2	53,3	54,4	54,1
Landbouw, bosbouw en visserij	54,9	50,3	35,0	34,0	61,4	51,2	53,3
Delfstoffenwinning	68,6	75,5	31,2	35,0	51,1	48,5	46,6
Industrie	51,0	53,8	49,0	47,5	54,1	54,7	53,7
waaronder:							
Voedings-, genotmiddelenindustrie	47,5	55,1	46,6	42,2	56,3	56,3	54,4
Textiel-, kleding-, lederindustrie	25,0	25,8	13,7	17,9	18,4	35,9	25,6
Hout- en bouwmaterialenindustrie	47,5	57,2	49,9	48,5	49,3	48,1	49,5
Papier- en grafische industrie	47,3	55,9	45,5	44,0	48,6	34,6	36,6
Raffinaderijen en chemie	50,9	52,3	53,1	48,9	49,3	52,5	52,5
Metaalelektr-industrie	53,6	55,8	51,7	50,5	57,8	60,6	59,2
Bouwnijverheid	82,7	81,4	79,7	79,4	77,0	79,1	76,2
Groothandel en handels bemiddeling	35,9	32,3	24,4	23,7	36,7	39,2	39,3
Detailhandel en autobranche	30,3	43,8	31,1	34,0	34,1	31,2	29,5
Vervoer, informatie en communicatie	58,4	58,4	52,9	45,8	55,1	53,2	54,0
Zakelijke dienstverlening	58,9	59,8	52,0	54,4	66,3	61,9	62,5

Welke situatie gold voor bedrijven om in de afgelopen 12 maanden zzp'ers in te huren naar sectoren

	Er is voor het eerst inhuur geweest van zzp'ers	Inhuur zzp'ers is toegenomen	Inhuur zzp'ers is afgenomen	Inhuur zzp'ers is ongewijzigd gebleven	Er was geen inhuur van zzp'ers
Totaal (ex. financieel of nutsbedrijven)	1,8	6,3	16,9	29,0	45,9
Landbouw, bosbouw en visserij	4,1	7,4	8,7	33,1	46,7
Delfstoffenwinning	0,4	8,2	3,2	34,8	53,4
Industrie	1,5	6,0	12,2	33,9	46,3
waaronder:					
Voedings-, genotmiddelenindustrie	1,2	7,7	5,1	40,4	45,6
Textiel-, kleding-, lederindustrie	1,3	2,9	2,2	19,2	74,4
Hout- en bouwmaterialenindustrie	2,4	4,6	13,2	29,3	50,5
Papier- en grafische industrie	1,2	8,4	8,3	18,7	63,4
Raffinaderijen en chemie	0,8	2,4	5,9	43,4	47,5
Metaalelektr-industrie	1,9	6,5	18,3	32,6	40,8
Bouwnijverheid	4,1	8,7	34,9	28,5	23,8
Groothandel en handels bemiddeling	1,5	6,2	9,4	22,1	60,7
Detailhandel en autobranche	1,0	1,4	10,2	16,9	70,5
Vervoer, informatie en communicatie	1,0	6,3	20,7	25,9	46,0
Zakelijke dienstverlening	1,4	7,4	16,4	37,3	37,5

Voor de bedrijven die gebruik maken van de diensten van ZZP'ers geldt, dat flexibiliteit in de personeelsvoorziening en de kennis en ervaring van de inhuurkracht de belangrijkste redenen zijn tot inhuur.

Redenen voor bedrijven om in de afgelopen 12 maanden zzp'ers in te huren naar sectoren

	Eigenschappen, kennis en ervaring van zzp'ers	Lagere loonkosten zzp'ers	Opvang van pieken in het productieproces	Opvang tekort aan gekwalificeerd pers.	Opvang tekort aan personeel door ziekte	Flexibiliteit personeelsvoorziening	Andere redenen	
	%							
Totaal (ex. financieel of nutsbedrijven)		15,2	3,4	11,6	11,1	3,7	15,9	39,2
Landbouw, bosbouw en visserij		12,8	2,5	18,8	7,4	3,6	16,5	38,5
Delfstoffenwinning		12,1	0,9	16,0	8,6	5,3	9,9	47,3
Industrie		15,2	1,6	12,2	10,8	3,6	14,5	42,0
waaronder:								
Voedings-, genotmiddelenindustrie		12,9	2,2	11,0	14,1	7,9	9,0	42,9
Textiel-, kleding-, lederindustrie		13,5	0,0	3,5	6,4	0,0	2,1	74,5
Hout- en bouwmaterialenindustrie		10,1	4,3	11,8	10,9	4,2	17,7	41,1
Papier- en grafische industrie		9,8	2,1	7,6	10,0	5,6	4,1	60,9
Raffinaderijen en chemie		13,9	0,9	5,5	12,2	2,3	12,6	52,5
Metaalelektr-industrie		18,3	1,2	15,4	9,9	2,3	18,8	34,1
Bouwnijverheid		13,8	11,8	21,7	9,4	3,6	21,9	17,8
Groothandel en handels bemiddeling		14,1	1,3	7,4	8,3	2,5	11,1	55,3
Detailhandel en autobranche		5,7	1,1	4,3	3,0	2,8	12,4	70,7
Vervoer, informatie en communicatie		15,9	1,9	9,3	14,7	4,4	15,6	38,3
Zakelijke dienstverlening		20,7	1,9	9,4	14,9	3,5	18,3	31,2

#